

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Cautela Confessarii Pro Foro Sacramentali Occasione
Decretorum S. M. Alex. VII. Innoc. XI. Et Alexandri VIII. ...**

Matthaeucci, Augustín

Francofurti Ad Moenum, 1711

Cap. XXI. Furtum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40684

te, quinimodò formidinem relinquit de opposito) ergo, qui circa eum delinquit usque ad ejectionem ex utero, & cum damno, ut ad vitam non veniat, exponitur periculo proximo occidendi hominem, qui autem simili periculo se exponit, jam reus est homicidii: cum in moralibus ejusdem malitiæ sit constituere se voluntariè in morali, & proximo periculo committendi aliquod crimen, & illud committere, ergo. Propterea, dum mihi est probabile id, quod à longè video esse hominem, & probabile esse feram, homicidii reus ero, si telum in eum dirigam, & sclopum explodam, quia me constituo in probabili periculo proximo occidendi hominem; & excommunicationem incurro, si hominem occidam, quamvis fuerit mihi etiam probabile, quod esset fera; dum pro hominis occisione sit censura imposita.

CAPUT XXI.

Prop. XXXVI. & XXXVII.

ab Innoc. XI. &c.

Furtum.

1. PROP. 36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

PROP. 37. Famuli, & famule domesticae possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

Præsentēs propositiones spectant ad instructionem de furto dandam Confessione, idè de ipsius natura, & furtis, quæ

famuli in rebus dominorum committunt, aliqua dicenda sunt.

Ex cap. 9. num. 5. notetur discrimen inter necessitatem extremam, gravem, & communem; & quæ dicantur bona superflua naturæ, & superflua statui, ac, ex quibus superfluis teneantur divites elemosynas elargiri.

2. Notetur pariter, extra controversiam esse, licere extreme indigenti ad subveniendum sibi, ne fame pereat, ex rebus alterius necessaria sumere; nec tunc furtum committitur, ut probat D. Thomas 2. 2. qu. 66. art. 7. in corpore, nam pro eo statu omnia ad communitatem redeunt: divisio enim, & appropriatio rerum est introducta jure Gentium (lege minime per homines statuta, quam servare debent omnes Gentes) ob bonum, & pacem Orbis, sed jus Gentium non derogat legi naturæ, qua omnia in extrema necessitate sunt communia, ne Orbis pereat, ergo &c. Consequenter injuriam non facit domino rei, qui invitus esse non potest, sed potius credi debet, quod permittat, juxta Gloss. in cap. si quid de furt. in verb. possidet.

2. Sed quaeritur, quare in extrema necessitate sit licitum aliena surripere: & propter necessitatem famis; v. g. excuser à furto, & ab homicidio, si propter necessitatem me defendendi, meam invasorem occidam, & in necessitate ad vitam salvandam, non excuser à voluntaria seminis effusione?

Resp. De hac re vide infra cap. 28. Sed discrimen est, quia primo casu jus naturale subvenit, & excusat, cum propter necessitatem res sit facta communis; in secundo verò, ut cit. Gloss. loquitur, ego non interficio, quia aliud non intendo, quam

quàm me defendere; immò potius ipse se iustificat, qui me aggreditur ex dictis *lib. 1. cap. 13.* at in tertio accusat turpitudinem, & essentialis inhonestas, ac deordinatio ipsius, & horror proveniens ex peccato; unde debet potius omnia mala sustinere, quàm peccato consentire, *cap. itano 32. qu. 5.* Vid. Fagnan. in 4. ad *cap. ex literis de divor. ius num. 8.* & Illung *tr. 4. disp. 1. §. 2. n. 27.*

3. Quæritur, in quo differant furtum, & rapina.

Resp. In hoc, quod furtum sit acceptio rei alienæ, invito Domino rationaliter. D. Thom. *cit. art. 3.* & quia in conscientia injusta detentio rei alienæ reputatur furtum, idè *ly acceptio late sumitur*; immò, cum Dominus possit à commodatario, pignoratario, & depositario rem suam furto auferre, propterea debent verba: *res aliena, & invito Domino*, accipi late: ut eatenus res dicatur, etiam aliena, & aliquis Dominus rei, quatenus habet jus detinendi illam rem, & prohibendi alteri ejusdem acceptionem; propterea posset furtum sic describi: *est acceptio boni externi sine vi, & absque consensu ab eo, qui, vel est ejus Dominus, vel legitime retinet illud.*

Rapina vero est, *injusta ablatio boni externi palam, cum vi, & violentia facta.*

5. Quæritur, an in Confessione sit explicandum, an res ablata fuerit furto, vel rapina?

Resp. Affirmativè; ratio est, quia furtum, & rapina specie differunt, ex D. Th. *cit. art. 4.* nam per furtum unica tantum injuria fit Domino, surripiendo bona; per rapinam verò, præter istam, alia injuria fit personæ, dum ab ea per

violentiam bona auferuntur; & idè per hanc duplex jus læditur: jus, quod quis habet in bona, & jus, quod habet, ne sibi violentia inferatur damnum in bonis.

6. Quæritur, an furtum, & rapina sint ex suo genere mortale?

Resp. Affirmativè, ex D. Thom. *art. 6.* ratio est, quia, in quantum sunt acceptio rei alienæ, opponuntur justitiæ, quæ reddit unicuique, quod suum est: justitiæ autem sub mortali obligat; & destruant charitatem, & pacem cum proximo; nam ex charitate tenemur proximo bonum velle, per furtum autem nocuum in suis rebus inferimus: omne autem id est mortale, quod charitati contrariatur, ex D. Thom. *ibid.* ex parvitate tamen materiæ, & dum hæc sit levis, excusari possunt, & esse veniale.

7. Sed quæritur, quando furtum censetur mortale ratione materiæ gravis, seu, qua quantitas per se loquendo requiratur, ut quis furando peccet mortaliter?

Resp. DD. non conveniunt in determinanda gravitate, vel levitate materiæ. Navarrus in manuali statuit dimidium Julium pro materia furti mortali: Cortuba unum: Toletus, & Lessius duos: alii pro materia per se mortalis furti designant id, quod æquivaleret mercedi diurnæ unius operarii, tempore, quo dies non sunt nimis longi, vel nimis breves: & alii pretium sufficiens ad sustentationem hominis plebei pro unico die. Sententia mihi probabilis, determinat tres Julios, à quovis auferantur, sive Rege, divite, vel alio; ratio est, quia debuit sub mortali ea quantitas, à quovis Domino accepta, prohiberi, quæ in majori hominum

num parte, vim habet alliciendi ad furtum, & à qua magna estimatur in ordine ad finem, maximè desiderabilem (ad quem finem ipsa bona temporalia à natura ordinata sunt) ad sustentationem nimirum, qua integro die possit convenienter vivi, & cogi, quis non debeat ad miserè vivendum; sed quantitas unius testonis est materia apta alliciendi ad furta, & sufficiens ad competentem sustentationem unius diei pro majori hominum parte, ac satis pro statu cuiusvis personæ ad plura comparanda, ergo petendo debuit sub mortali prohiberi: aliàs in majori hominum parte non impedirentur furta, & iniustitiæ multiplicarentur, laderetur pax, & charitas inter homines destrueretur.

Dixi per se loquendo, quia per accidens ratione nimirum damni, personæ illati, potest esse mortale furtum unius oboli, vel acus à sartore.

8. Sed queritur, an furari unius testonem à divite sit mortale?

Resp. Affirmative: ponderet Confessarius in furto duplicem materiam: unam gravem ex se, & ex objecto: huiusmodi ex dictis num. Superiori reppatur unius testonis summa; alteram ex parte personæ, à qua res furto auferitur, considerato damno, quod ei obvenit ex ablatione propriæ rei; ex isto capite ablatio unius testonis à divite non apparet esse mortale: quia notabile damnum non infert; ex primo verò, utpote per se, & ex se materia gravis, mortale est: & ad hoc impertinens est damnum illatum. Hæc debet Confessarius inspicere, dum se pœnitentes de furtis accusant.

9. Queritur, an sit in Confessione ex-

plicanda quantitas furto ablata, v. g. furatur Petrus mille, an debeat exprimere furatus sum mille, an verò sufficiat abstuli furto quantitatem sufficientem ad mortale?

Resp. Ex lib. I. cap. 18. n. 3. debet quantitatem explicare, quæ est circumstantia notabiliter aggravans, & matans iudiciam Confessoris, vel circa dandam absolutionem, aut imponendam pœnitentiam, vel adhibenda morbo remedia: furanti mille major pœnitentia imponitur, quam furanti testonem: furans testonem, pro prima vice, si serio promiserit restituere, potest statim absolvi, etiam si non restituerit, & commode potuerit; furans autem mille, & potens de præsentibus restituere, non est absolvendus, nisi prius restituat.

10. Sed queritur, pœnitens se accusat: Pater, furto accepi mille. super quo primo interrogabitur à Confessario?

Resp. An unica, vel iteratis vicibus acceperit; quia, si simul omnia, unica vice abstulerit, commisit unum mortale, licet gravius; si verò pluribus acceperit vicibus, debet explicare, quot sint vices, quia si viginti vicibus v. g. abstulit, viginti peccata mortalia furti patravit.

11. Sed quid, si affirmet, abstuli viginti vicibus; at sex primis abstuli valorem unius julii, & in cæteris summam totalem?

Resp. Interrogandus est; an cum prima, vel secunda vice, quid minimum abstulerit, habuerit animum, & intentionem deveniendi ad materiam gravem, & plura furandi, vel non; si eo animo processit, etiam in prima vice, ob illum

anti-

animum, mortaliter peccavit; nam animus, & desiderium committendi gravem offensam in quacumque materia, est semper culpa mortalis; sed animus non habuit furandi plura, sed solum occasionaliter furatus sit, tunc non peccat mortaliter, in prima, secunda, vel tertia vice, sed quando pervenit ad retinendam rem alienam in quantitate notabili. Vid. *cap. sequen.*

Hinc a Confessatio sunt de ea intentione interrogandi, qui furtis, etiam minimis, sunt involuti, quia saepe eis animus non deest majora surripiedi, licet pauca surripuisse fateantur: nam plura abstulissent, si occasio ad plura se obtulisset.

12. Sed quid, si se accuset: furatus sum unicum quadrantem, sine intentione majora furandi?

Resp. Interroget, an in praecedentibus furatus sit summam gravem, accedentem ad mortale: & si id invenerit, inquirat, an cum postea abstulit quadrantem, adverterit se ante materiam gravem accepisse; quod, si fateatur, furando quadrantem, mortaliter peccavit; ratio est, quia esto postea accipiat materiam levem, & summam venialem secundum se, tamen, quia eam accipit eum advertentia, quod praecedenter accepit materiam gravem, mortaliter peccat: si non ratione ejus, quod accipit, ratione tamen ejus, quod retinet, quia rem gravem retinet; vel propter animus, quem habet detinendi summam notabilem, eamque augendi parvis furtis subsequentibus: sed, an in casu teneatur ad restitutionem, dicam *cap. sequen.*

13. Sed quid, si dixerit, se non advertisse ad furti praecedentia?

Resp. Videat, an advertere debuerit; & censetur debuisse advertere, si habeat consuetudinem furandi, propter quam veluti ex habitu inadvertenter minima furatur; quo casu mortaliter peccat, & tenetur adhibere diligentiam ad illam consuetudinem extenuandam: experiendusque est antequam absolvatur. Utens pariter statera, in qua ex unaquaque libra tollitur semiuncia, debuit advertere, quod vendendo semper lucrum ex illa semiuncia proveniens surripit; & ideo toties mortaliter peccat, quoties cum illa statera merces vendit; & primum quam absolutionem recipiat, debet a se stateram remove, vel illam ad justum pondus reducere: nullus enim est absolvendus, nisi cum morali certitudine, quod habeat propositum efficacius amplius non peccandi.

14. Sed quid, si habens illam consuetudinem, vel stateram, accesserit ad Confessionem ultimo die in quo urget obligatio implendi praecipuum Paschale de annua Confessione?

Resp. Absolvi non debet, sed potest ei tempus prorogari, juxta *cap. omnis utriusque sexus de penit. & remission.* vel ad proprium Parochum dirigatur.

15. Sed quid, si affirmet se alias fuisse confessum de furto; & nunc dicat grave scandalum sequuturum, nisi communicet, & non absolvatur?

Resp. Ex hoc a fortiori Confessarius concludat esse indispositum, & non accessisse ad Confessionem nisi ad effectum solum vitandi penas ab Ecclesia inflatas; nam alias Confessionem non distulisset ad

(Ecc) 3

ultimum

ultimum diem; vel saltem priori Confessario, cui promiserat se corrigere, paruisset; à Confessario itaque absolvendus non est, ne sacrilegium committat; quod toties contingit, quoties absolvit, dubitans prudenter de proposito efficaci penitenti: si scandalum sequitur, sibi imputet, debet hoc prævidere; sed de hoc etiam *cap. 35.*

16. Quæritur, *accedit venditor piscium, & se accusat;* Pater, in vendendo utor statera dolosa, in qua ex quavis libra semiunciam emptoribus fraudo; & venditor vini, appetens, quoties vinum vendo, mensuram rado, vel non impleo, sic, ut pro unaquaque quadrantem lucrificiam; peto instrui, an mortaliter peccaverim? nam sum in sententia negativa, cum plures Authores doceant, non esse mortale auferre magnam quantitatem à diversis, modò auferatur à singulis parva: singulis enim parvum nocumentum infertur, & quilibet seorsum leviter læditur.

Resp. Debet Confessarius eos instruere, vel quod stateram, & mensuram projiciant, vel eas aptent, ut justum reddant: deinde significet falsitatem sententiæ, asserentis eum non peccare mortaliter, qui per pauca furta à diversis quantitatem notabilem auferit; nam repugnat Scripturæ. Proverb. 11. ubi dicitur: *stater a dolosa abominatio est apud Deum;* & Deuteronomii 25: *non habebis in sacculo diversa pondera, majus, & minus &c. Ponderis habebis justum, & verum &c. abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc.* Et est Reipublicæ injuriola, cujus Cives, licet non sint formaliter graviter læsi, sunt tamen sic radi-

caliter, hoc est, in eare, quæ nisi graviter prohibeatur, maximum sequitur inconveniens contra bonum publicum, & indemnitate singulorum Civium; quoniam sic liceret unicuique ex industria ditescere ex alieno, fraudando mensuras, falsificando merces, minuendo pondera, restringendo ulnas, &c. hinc, quæ fidelitas in commerciis? quæ justitia in contractibus? qui mores in Republica? Tum quia, etsi singuli formaliter sint parum læsi, tamen sic habet in suis bonis plus notabiliter, quam debeat habere, quod etiam, justitia interdicit.

17. Sed quid, si plures furaverint parvam quantitatem ab uno, & eodem, ita tamen, ut totum ab omnibus acceptum summam notabilem constitueret?

Resp. Vel omnes, & singuli conveniunt ad furandum, vel non: si primum, omnes peccarent mortaliter, quia sic singula sunt causa totalis gravis damni secundum se, & nemo scivit alios furaturos tantum, quantum cum quantitate ab ipso accepta faceret magnam quantitatem, nullus ex illis peccaret mortaliter, quia nullius furtum secundum se esset grave, & quilibet ignorabat reddi grave per furtum aliorum; quorum unio fuit casualis, & à nullo fuit damnium grave intentum, sed singuli solum ad suam portionem respexerunt.

Verùm, si bona alicujus essent ita exposita, ut verisimiliter præsumeretur, quòd, si uni liceret absque peccato latrocinari, etiam parvam quantitatem accipere, multi similem tollerent, & sic fieret illi notabile damnium; crederem, nullum posse

posse auferre parvam quantitatem absque peccato mortali, quia ex tali expositione bonorum posset facile cognosci, quòd furtum ex se paruum, redderetur magnum ex conjunctione cum aliis furtis: & ita videtur peccare mortaliter, qui ex vinea exposita sic, ut alii possint ex ea aliquid surripere, racemum uvæ accipit. Poncius.

18. Propterea à mortali non excuso eos, qui hic Romæ, per abusum graviter peccaminosum, fenum per minuta furta surripiunt, dum ad locum conservationi destinatum, trahitur: non modò propter intentionem, quam habent perveniendi ad gravem quantitatem; verùm etiam, quia, cum videant alios paratos ad surripiendum, jam censentur causa moralis gravis damni; quod, si non singulis Dominis, omnibus tamen simul sumptis provenit. Item dicitur de illis, qui tempore messis spicas colligant ultra eas, quæ manent post terga metentium, invententes in fine messis, se quantitatem notabilem de alieno habere, vel saltem intentionem ad id habendum habuerunt; propterea, si velint tunc retinere & non restituere, pauperibus saltem peccant mortaliter. Pondera, spicas à messoribus, & racemos post terga vindemiantium relictos, censeri pauperibus relinqui.

19. *Quaritur, an peccet mortaliter peccato furci venditor non aperiens defectum occultum suæ mercis?*

Resp. Affirmative, emptor enim præsumitur velle rem non vitiosam, & quæ sit sibi utilis; & venditor ex officio tenetur explicare conditionem, & vitium occultum suæ rei: maximè, si interrogetur

de bonitate, vel vitio ipsius; quod si affirmet vitio carere, & eam multum laudet, sciens occultum vitium, facit injuriam emptori, & dum hac ratione emptorem alliciat, contractus est invalidus, quia ei dolus causam dedit; nam, si emptori notum fuisset vitium, non emisset: & si emisset, non tanti; ideò tenetur venditor ad restitutionem quantitatis, ad quam fuisset emptor invitus.

20. *Sed quid de illis, qui fraude utuntur. Et bonis mercibus alias defectuosas, vel minoris valoris commiscunt, v.g. frumento, secale, vel aliud corruptum: vino aquam miscent: vinum tenue cum generoso confundunt: lanas in locis aquosis constituunt, ut tanto magis ponderent: Et sic de cæteris in quibus fraus in qualitate & quantitate intervenit?*

Resp. Peccant mortaliter, si res propter admixtionem sit facta deterior, ut propterea emptor præsumi debeat verisimiliter invitus, quamvis ea ipsi vendatur justo pretio, quo valet cum illo occulto vitio; ideò, si vendo tibi vinum, ad statim bibendum optimum, in brevi tamen corrupendum, teneor tibi dicere hoc vitium, ut illud non serves.

21. *Sed unde cognoscendum, quòd emptor sit invitus?*

Resp. I. Cognosci potest, si rem non vitiosam petat. II. Si damnum postea debeat pati. III. Si res postea ei debeat esse inutilis, & dispendiosa. IV. Si rem ad conservandum emat; ut si emat vinum ad conservandum, & ob mixtionem aquæ, sicidò non absumatur, totum cum ejus damno corrumperetur, & aciescet: vel, si emat in quantitate fructus, & quia per industriam venditoris commixti sunt, cum aliis

aliis de facili ad putredinem tendentibus, statim deficient: in his, & similibus, emptor est verisimiliter invitus, & contractus nullus; & cum venditor sit causa damni, ad restitutionem tenetur.

22. Sed quid, de illis venditoribus, qui, quia emptoribus non placent merces, nisi infimo pretio justo, & ipsi vellent eas vendere pretio justo medio, vel supremo, compensant id occulta diminutione mercis, in mensura nimirum, vel pondere: v.g. conantur mensurando pannum unam, vel mediam ulnam lucrari, ut simili modo perveniant ad pretium intentum?

Resp. Peccant mortaliter contra justitiam, & obligantur ad restitutionem, ratio est, quia licet possent vendere merces pretio medio, vel rigoro justo, id tamen post conventionem eis non licet; sed tenentur stare conventioni, quæ est justa, licet sit de pretio infimo.

23. Sed quid, de illis, qui, dum faciunt computa cum mercatoribus, aliqua tacent, quæ certo sciunt se ab illis recepisse, & cognoscunt non esse à mercatore notata?

Resp. Peccant pariter mortaliter contra justitiam, & ad restitutionem tenentur, quia rem alienam retinent.

24. Sed quid, si allegant se illa retinere, quia mercator, alias merces nimis care vendidit?

Resp. Similis excusatio eos à peccato, nec ab onere restitutionis liberat; nam, si convenerunt de pretio, etiam supra rigorosum justum, tenentur in conscientia stare pacto. Verùm mercator tenetur excessum restituere.

25. Quæritur, an famulus, cui Dominus committit aliquid vendendum hæc forma: *vendus hoc decem; possit sibi retinere aliquid, si vendiderit duodecim?*

Resp. Negative. sed totum illud est Domini, cui tradendum est; nam, idem Dominus pretium determinavit, ne res venderetur infra, non verò quod, oblata occasione, non venderetur supra infimum pretium justum.

26. Sed quid, si famulus rem illam ipse sibi compararet pretio à Domino statuto, & plurius postea suo nomine venderet justo pretio?

Resp. Facit contra justitiam, quia verisimilis Domini voluntas est, ut intra latitudinem justii pretii rem vendat, quantum potest: & propterea nullum legitimum titulum habet ad illud pretium sibi retinendum; nec ratione rei venditæ contra præsumptam voluntatem Domini; nec ratione ministerii, & industria, quia habet suam stipendium.

27. Sed quid de illo, qui non est servus, & ei restituitur, ut vendat pro se, & vendat pro isto?

Resp. Non potest sibi retinere illa duo, nam hoc obsequium regulariter amabiliter, & gratis præstatur.

Sed quid, si id non soleat exercere, nisi pro pretio, & stipendio?

Resp. Debet id notificare Domino, qui, vel seipso rem venderet, vel forte alium venditorem inquireret, qui sibi servitium gratis præstaret; vel saltem conveniret de pretio dando pro labore; & ideo totum pretium rei venditæ debet ipsi reddere, ut postea solvat juxta conventionem. De la Cruz 7. præcept. q. 2. nu. 7. in fine.

28. Quæritur, *accedit famulus instrui petens*; vellem scire, an possim sine peccato mortali occultè surripere à meo Domino aliquid in compensationem majoris laboris, quæ pro ipsius servitio præsto, cum pro eo salarium sit stipendium minus iusto.

Casus est satis frequens inter famulos, & operarios, qui sæpe conqueruntur, stipendia esse iusto minora, ideoque hoc titulo id alia via sibi compensant?

Resp. Negativè, ut in terminis ex Innoc. damnante 37. *prop.* Judicium, quod stipendium sit iusto minus, non debes tu efformare, nam ex amore ad propria commoda decipi potes, & cense te tibi evidentem injustitiam irrogari in quantitate salarii. Ideo advertas, quòd, sicut in mercibus datur triplex pretium, *summum, medium, & infimum*, ita, & in ministeriis famulorum; mensura autem stipendii, tum ex lege, tam ex consuetudine, tum ex pacto sumitur: nec mensuratur ab integra tui sustentatione, & familia.

Inquirat Confessarius, 1. An sint alii, qui pro eodem salario servirent? an ipse Dominum rogaverit, ut ad suum servitium reciperet? & dum affirmet ei ostendat salarium, quod ipsi tenne videtur, iustum esse; nam merces ultroneæ vilescunt.

29. II. An de pretio conveniunt, sciens Dominum ad plura servitia famulos applicare, vel saltem dubitans, quod alii reciperentur, qui talem operam præstarent pro tali pretio; & tunc, debet stare pacto, nam, si tunc aliquid majus exegisset, fuisset ab herò licentiatius.

Matthæi xxi. Caveat Confess.

30. III. Quare cum experiatur, se ab herò nimis gravari propter varios labores, ad ipsum non recurrat, exaggerando tenuitatem stipendii, & quantitatem laborum, exponendo se pro eo tot labores, & operas præstare non posse? quia, vel tunc herus augebit pretium, vel alium famulum pro tali stipendio ad tales operas præstandas inquitet: ex quibus patet, Dominos semper invitos censerì super excessu, quem sibi famuli occultè ad compensandum suum laborem surripiunt.

31. Quæritur, *an habens creditum, seu jus ad rem sui debitoris, possit per occultam compensationem surripere de bonis, ad qua debitor habet jus in re, usque dum sibi ad aequalitatem satisfaciatur?* exemplum est in famulo, cui herus ob servitium præstitum, debet ex prævia conventionem stipendium, loco cuius, dum ab eo illud petit, verbera recipit, & majora mala verisimiliter timet, si recurrat ad Judicem, apud quem non potest creditum justificare, nec consocii testari volunt, ob metum mortis, eisdem etiam à communi Domino comminata?

Resp. Rostarius apparat, *Theol. moral. p. 2. cap. 1 n. 9.* absolute affirmat; maxime, si cum circumstantia exposita concurrat, etiam esse creditum liquidum, & certum, & quod plus non accipiat. Cujus sententia non debet ita de facili ad praxim deduci; sed cautè est à Confessario cum similibus procedendum, ne mille injustitiis via aperiatur, & aditus occultis furtis præbeatur; ponderet itaque, vix posse in praxi contingere, quin occultum furtum, in compensationem factum, alteri innocenti

(Fff)

impu-

imputerur, & in aliam culpa refundatur cum gravius praedictio; ideo hujusmodi modum compensationis nunquam consulat, sed potius, ut de alio Domino sibi provideat, & curet justitiam Judicis officio recipere; vel expectet satisfactionem sibi ex justitia debitam, officio Confessorum, qui Dominos ita duos non debent absolvere, nisi prius satisfaciant.

32. Sed quid si Confessarij invenerint aliquem sibi sic occulte satis fecisse?

Resp. Interrogent, an id praeterit cum dubio, quod alteri innocenti potuisset furtum attribui, & tunc est obligandus ad restitutionem: ut hac via impediatur in Domino teneraria judicia, & in tertio mala, quae probabiliter possent eidem obvenire; nam licet jus habeat ad rem illam Domini pro suo credito, non habet tamen jus ad eam surripiendam cum damno tertii: hinc sequitur, quod sententia Rotarii in praxi probabilis non videtur. Vide *Campionum part. 2. instruat. cap. 22. num. 3.*

33. Sed quaeritur, an peccet mortaliter, qui occulte accipit rem suam ab alio injuste detentam?

Resp. Affirmative, non contra justitiam commutativam, sed legalem, usurpando officium Judicis; sed nihil restituet, cum non acceperit alienum; sed tenetur aliquo modo monere eum, apud quem res erat, ne sollicitus sit pro restitutione: & in casu, quo id non possit, & alter restituat, debet sua ipsi secreto modo reddere. Pariter ex D. Thoma *cit. art. 3. ad 3.* peccat mortaliter, qui accipit suum librum depositum apud Franciscum sine hujus licentia, nam facit

injuriam Francisco, quia res deposita, quantum ad custodiam, est ejus, apud quem deponitur.

34. Quaeritur, an mortaliter peccet famulus scilicet a Domino surripiant quaedam ad edendum, & bibendum, & esculenta, & poculentia?

Resp. Affirmative: modo surripiant ad vendendum, vel donandum, ac ad abutendum, ad computationes, & commestiones: nam certè id graviter displicet heris, qui rationabiliter sunt invitati, etiam circa substantiam rei. Verùm, si surripiant ea ad bibendum, & edendum, non in notabili quantitate, & in rebus ordinariis, quas ipsi consumunt, & quae non solent ab heris sub clavi asservari, videntur graviter non peccare; ratio est, quia non censentur Domini, quoad haec esse invitati quoad substantiam, sed praesumuntur probabiliter consentire, dum scientes eum esse morem famulorum, ea sub custodia non concludunt.

Advertas cum DD. majorem quantitatem requiri, ut filii, & domestici peccent mortaliter furando, quam exteri: ratio est, quia minus verisimiliter invitatus reputatur Dominus respectu suorum, quam exterorum: non convenient tamen in assignanda quantitate, quae ad mortale sufficiat, ideo opus est prudentia Confessorii: nam certè minus invitatus erit Dominus liberalis, amicus, dives, quam avarus, & pauper, ac remissè amans: minus, si domestici furentur ad proprios usus, quam ad dandum aliis; minus, si panem, vinum, esculenta, & reliquias, quam pecuniam, vestes, & pretiosa electuaria: minus, si raro, & per modicam: magis, si per notabilem quantitatem,

ten, simul, & sepe res auferatur; & ex similibus dicatur.

Ceterum totus Confessarius esse debet, & curare omnes praefatos à similibus revocare, ne per pauca furta domestica ad graviora descendant, Deum graviter offendendo, & ne sibi, nec in gravibus conscientiam faciant.

35. Quiritur, *Super quibus Confessarius, quoad furtum, interrogabit Sartores?*

Resp. Interroget: I. An pannum, quem ex commissione accedentium ad proprias officinas à mercatoribus emunt, & pretio medio obtinent, commissarius vendiderint pretio majori, asserentes tantum valere volentes tali modo compensare etiam laborem, & operam, quam praestare non tenebantur; nam tunc certe peccant mortaliter, si notabiliter laedat emptorem, qui praesumitur verisimiliter invitus de excessu, putans tantum pretium fuisse pro eo à Sartore solum: Propterea & peccant peccato furti contra iustitiam, & peccato mendacii contra veritatem.

II. An aliquid detinuerint ex materia, in qua operantur (multi enim putant iustificare furta, allegantes ob multitudinem sartorum, non solvi sibi iustum pretium, & sic opus esse aliqua industria ad aliquod exiguum decinendum, quo compensent inaequalitatem; & tamen nosse deberent, hoc ipsum, quod multi eodem pretio parati sint opus facere, operari quodammodo, pretium esse iustum: nam multitudo locantium operas non parum conducit ad diminuendum pretium pro tali opere dandum) & quatenus affirmant: interroget: quoties id

Furtum.

411

egeat, & an semper in gravi quantitate? & si in parva, an habuerit intentionem perveniendi ad quantitatem gravem, & quot personas laeserit, & an ex consuetudine sit ad ea parva furta assuetus, & in casu procedat juxta dicta num. 6.

III. An plus iusto exigant pro labore vestis, Togae &c.

IV. An suis operariis stipendia retineant &c.

36. Quiritur, *an mortaliter peccaverit argentarius in emptione gemmae, cujus valor erat venditori incognitus, pro qua dedit pretium non adequatum ipsius valori. V. G. rusticus invenit gemmam, putat esse lapidem non tantae aestimationis: eam argentarius non ignorans esse gemmam, emit, sed pretio non iusto?*

Resp. Affirmative, nam venditorem graviter laedit, qui censetur rationabiliter invitus; ideo conveniunt DD. tenere emptorem, qui noscit rem vendendam plus à peritis aestimari, monere venditorem de singularitate, & aestimabilite rei, vel augere pretium juxta aestimationem valoris, quem habet.

37. Sed quid, *si emptor rustico dixerit; ego volo esse in conscientia tutus, ideo, si forte res plus valet, dones mihi excessum?*

Resp. A mortali non excusatur; nam cum dolo, & fraude procedit: nec donatio sic qualificata tenet, quia propter ignorantiam censetur involuntarie donare: nec contractus subsistit, ut ex dicendis cap. 23. patebit; timeant isti dictum Augustini

(Fff) 2

gustini . . . . . *lucrum in Arca, damnatum in conscientia.*

38. *Quæritur, de quibus interrogandi sunt poenitentes circa præceptum, non furtum facies?*

Resp. I. An scienter acceperint, vel detineant rem alienam. II. An rem furto sublata emerint. III. An vendiderint, vel emerint cum fraude, in pretio, & mensura, & fallacibus mensuris fuerint usi. IV. An aliorum agris, hortis, Domibus, vel bonis aliis damnatum intulerint. V. An debita creditoribus, mercedem operariis, salarium famulis, potentes solvere, cum eorum damno, solvere distulerint. VI. An ministerium, pro quo eis merces datur, fideliter exercuerint. VII. An rem alienam inventam retinuerint: vel, an reddiderint domino: aut, hoc ignorato, an pauperibus distribuerint. VIII. An rem sui domini custodierint, pro ut debebant. IX. An se finxerint pauperes ad eleemosynas accipiendas, conjungentes furtum mendacis. X. An solverint Gabellas; & tandem super id totum, quod ad justitiam erga proximum in bonis reduci potest. Omnes enim isti veniunt nomine furis.

39. *Quæritur, an surripiens rem alienam coram aliis debeat in Confessione non solum furtam, verum etiam Scandalum aperire?*

Resp. Affirmativè, quia sunt peccata diversa: furtum contra justitiam, & scandalum contra charitatem; & debet exprimere, quot scandalizaverit; nam tunc tot scandalizaverit peccata numero distincta commisit, quot erant personæ, in quarum præsentia alienum surripuit: ab objectis enim numero distinctis sumitur na-

merica distinctio peccatorum, sicut specifica a formalibus ex dictis lib. I. cap. 17. num. 10.

40. *Sed quid, si non intendat ruinam spiritualem proximo?*

Resp. Non obstat, ut peccet peccato scandalii (quod est proximi ruina spiritualis) sed sat est, ut faciat actionem de se inductivam ad peccatum, & tunc quoad eos solum peccat contra charitatem.

41. *Sed quid, si etiam consulat furtum?*

Resp. Tunc censetur causa moraliis furti; & non solum peccat contra charitatem inducendo alium suo malo exemplo ad furandum, sed etiam contra justitiam; & tenetur restituere, quod alius suo consilio surripuit, si alter non restituat, juxta dicenda cap. sequen.

42. *Quæritur, an Gabella sint sub mortali à subditis solvenda?*

Resp. Vid. lib. I. cap. 21. num. 10.

43. *Quæritur, an mortaliter peccent Agasenes, & Muliones, quibus commissa est ab heris cura animalium, ovium, equorum, jumentorum, &c. certa portione illis distributa in alimentum illorum, si, in scio heros, surripiant ultra eam portionem, fenum, avenam, & his similia, in pinguius alimentum illorum animalium?*

Resp. Affirmativè; nam tunc disponat de rebus contra voluntatem domini: propterea debent esse contenti illa portione sibi assignata pro pecoribus, quam judicat dominus esse sufficientem; quod si sufficiens non sit, jam non sumitur ad pinguius alendum animalia; & opti-

mitti erit id domino significare, ut vitentur scrupuli.

44. Sed difficultas est, *anteneantur ad restitutionem?*

Resp. Affirmative, si contra rationabilem voluntatem domini, non solum conducentia alimenta, sed & superflua animalibus dederint sic, ut ob eorum prodigam dissipationem alimentorum in pecora factam, grave damnum dominus recipiat; alias negatur, quia lucrum domino cessit in animalibus suis.

45. Sed quid, *dicendum de pastore, qui cum grege domini alit quendam numerum ovium suarum (decem nimirum, vel viginti) si ultra portionem rationabilem ab hero assignatam majorem surripit?*

Resp. Teneri ad restitutionem, saltem quoad partem redundantem in oves proprias, quia inde lucram, & fructus ei, & non domino, provenit; quod, si suis solum ovibus suscipiendo provideat de ampliori portione, neglectis ovibus heri, absque dubio tenetur in integram restituere. Videas pro uberiori instructione dicenda cap. sequen.

De furto sacrilego vide *lib. I. cap. 18. num. 35. 36. 37. & 38.*

CAPUT XXII.

Prop. XXXVIII. & XXXIX.
ab Innoc. XI. &c.

Restitutio quoad bona fortuna.

1. PROP. 38. Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta,

quantumcumque sit magna summa totalis.

Prop. 39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum teruo, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

Pro intelligentia restitutionis debet Confessarius, priusquam ad particulares casus descendat, terminorum notitiam acquirere, ut ea instructus possit tuto procedere cum poenitentibus, qui ad restitutionem faciendam, vel ad resarcienda damna, injuste alteri illata in bonis fortunæ, sunt obligandi.

2. Queritur, *quid sit restitutio?*

Resp. Quia restituere ex D. Thoma 2. 2. qu. 62. art. 1. incorp. nil aliud est, quam iterato aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ (in qua attenditur æqualitas justitiæ secundum recompensationem rei ad rem) idem sic describi potest; est actus justitiæ commutative, quo deditur alteri ad æqualitatem, quod fuit ab eo injuste acceptum, vel injuste detinetur: vel, quo compensatur damnum proximo, injuste illatum. Quicumque enim damnificat aliquem, videtur ei auferre id, in quo ipsum damnificat: damnum enim ex eo dicitur, quod aliquis minus habet, quam debet habere D. Thomascii. art. 4.

3. Sed queritur, *an restitutio sit ad salutem necessitate præcepti necessaria?*

Resp. Affirmative, ex D. Paulo ad Rom. 13. reddite omnibus debita, nemini quidquam debeatis: & Tobia 2. videte, ne forte furivus sit (hædus) reddite enim dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Id ipsum August. relatus in cap. si res alie-